

УДК 904(477)»08/11»:908(477.82)»1991/2016

Аліна Пословська (м. Луцьк)

кандидат історичних наук,
старший лаборант кафедри документознавства
і музейної справи, асистент,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
E-mail: poslovska91@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2055-6471>

Василь Карпюк (м. Луцьк)

зберігач фондів 1 категорії,
філія Національного
військово-історичного музею України –
Волинський регіональний музей українського війська та військової техніки
E-mail: karpuyuk27@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4874-5696>

Археологічні дослідження та популяризація давньоруських пам'яток у краєзнавстві Волинської області (1991–2016 рр.)

У статті простежено хід основних археологічних досліджень давньоруських пам'яток у Волинській області упродовж 1991–2016 рр. Узагальнено матеріали експедицій Волинського краєзнавчого музею, які працювали під керівництвом В.М. Коноплі, С.Д. Панишка, Ю.М. Мазурика та Любомльського краєзнавчого музею – під керівництвом О.Д. Остаюка та М.М. Кучинка. Підкреслено вагомий внесок в археологічне вивчення краю експедицій Львівського історичного музею, Луцького державного історико-культурного заповідника та Державного історико-культурного заповідника «Стародавній Володимир». Указано, що до вивчення археологічних пам'яток давньоруського періоду упродовж 1991–2016 рр. долучались викладачі та студенти історичного факультету (нині – факультету історії, політології та національної безпеки) Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Охарактеризовано активну археологічно-охоронну та дослідницьку роботу філії Інституту археології НАН України у Волинській області, що була створена в 1999 р., на базі якої згодом було сформоване ДП «Волинські старожитності». Окреслено результати основних експедицій, проведених упродовж 2002–2015 рр.

У статті на матеріалах розкопок з'ясовано внесок окремих археологів у вивчення, популяризацію старожитностей регіону давньоруського періоду та розширення пізнавального потенціалу краєзнавства.

Ключові слова: археологічні дослідження, давньоруські пам'ятки, експедиція, музей, історико-культурний заповідник, краєзнавство, Волинська область.

Alina Poslovska (Lutsk)

Candidate of Historical Sciences, (Ph. D. in History),
Senior Laboratory Assistant of the Department of Documentation
and Museum Affairs, Assistant,
Lesya Ukrainka Eastern European National University
E-mail: poslovska91@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2055-6471>

Vasil Karpyuk (Lutsk)

Custodian of funds
Volyn regional museum Ukrainian army and military equipment
E-mail: karpuyuk27@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4874-5696>

Archaeological research and promotion of Ancient Russ memorials in the local history of Volyn region (1991-2016)

The article traces the progress of basic archaeological studies of ancient memorials in the Volyn region during 1991–2016. It summarizes the materials of the expeditions of the Volyn Regional Museum, which worked under the direction of V.M. Konoplia, S.D. Panishko, Yu. M. Mazuryk. The materials of the expeditions of the Lyuboml Regional Museum under the guidance of O.D. Ostapyuk and M.M. Kuchinko are studied here. The article emphasizes on the significant contribution of the expeditions of the Lviv History Museum, Lutsk State Historical and Cultural Reserve and the State Historical and Cultural Reserve «Ancient Vladimir» to the archaeological study of the region. It states that the study of archaeological sites of the Ancient Russ period during 1991–2016 was attended by professors and students of the Faculty of History (now the Faculty of History, Political Science and National Security) of Lesya Ukrainka Eastern European National University.

It describes the active archaeological-protective and research work of the branch of the Institute of Archeology of the NAS of Ukraine in Volyn region. This branch was established in 1999. On its basis, the SE «Volyn Antiquities» was formed later. The results of the main expeditions, carried out during the years 2002–2015, are outlined.

Based on the excavation materials, the article clarifies the contribution of individual archaeologists to the study of antiquities of the region of the Ancient Russ period, popularization of these historical objects and extension of the cognitive potential of local history.

The course and results of archaeological research in Volyn in 1991–2016 play a significant role in the study of the region. They indicate a significant amount of field work and expand the cognitive potential of local history. Thanks to archaeological research of this period, many new archaeological sources were introduced into scientific use. This allowed expanding the base of sources for studying the history of the region.

Key words: *archaeological research, Ancient Russ memorials, expedition, museum, historical and cultural reserve, local history, Volyn region.*

Важливу роль у краєзнавстві Волині посідає археологічне дослідження регіону. Після проголошення незалежності України вивченню краю сприяла науково-дослідна діяльність музеїв та історико-культурних заповідників, а також Волинського університету імені Лесі Українки (нині – Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки). Перед краєзнавцями, істориками, археологами виникли нові завдання, зумовлені необхідністю узагальнення минулого регіону. Упродовж 1991–2016 рр. експедиції наукових і навчальних закладів дослідили значну кількість пам'яток X–XVI ст.

В окреслений період у регіоні працювали експедиції Волинського краєзнавчого музею (далі – ВКМ). У 1991–1993 рр. Розвідкова археологічна експедиція ВКМ (керівник – В.М. Ко-

нопля) проводила роботи на території Ківерцівського, Локачинського та Луцького р-нів. Було відкрито ряд багаточарових пам'яток, в тому числі давньоруського періоду¹. Значущими є результати діяльності експедиції ВКМ, яка проводила археологічні дослідження на маловивченому Поліссі. У 1990-х рр. продовжилися попередні роботи С. Д. Панишко на городищі Коршів². На основі масового археологічного матеріалу дослідник встановив, що його інтенсивне функціонування припинилося десь в середині XII ст., а підсіпка на городищі була проведена у другій половині XII–XIII ст., а можливо, пізніше³. Також у 1992–1993 рр. Давньоруська археологічна експедиція ВКМ (керівник – С. Д. Панишко) досліджувала давньоруське городище у м. Камені-Каширському, на якому зафіксована традиція спорудження

¹ Конопля В., Оприк В. Розвідкові роботи в басейні Стиру // Волино-подільські археологічні студії. Луцьк, 2012. Випуск III. С. 17.

² Фонди Волинського краєзнавчого музею (далі – ВКМ). ДМ-12209. Панишко С. Звіт Давньоруської археологічної експедиції Волинського краєзнавчого музею про результати робіт на городищі Коршів (с. Городок, Одерадівської с/ради Луцького р-ну, Волинської обл.) у 1992 р., 5 с.

³ Панишко С. Стіжкові городища Волині // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Львів, 2011. Вип. 15. С. 333

укріпленнь «motte»⁴. У 1992 р. Південно-Волинська археологічна експедиція ВКМ (керівник – Ю. М. Мазурик) проводила розвідки на території Горохівського р-ну⁵.

Археологічне вивчення регіону здійснювали також працівники Любомльського краєзнавчого музею. Краєзнавчі дослідження на території Любомльського району проводив О.Д. Остапюк, який з 1993 р. займав посаду директора музею у Любомлі. З 1992 р. працювали спільні експедиції ВКМ і Любомльського краєзнавчого музею. У 1995 р. Поліський загін Давньоруської експедиції дослідив городище X–XI ст. в урочищі «Шопи» поблизу міста Любомля під керівництвом М.М. Кучинка⁶.

У 1996–1997 рр., 1999 р. Ю.М. Мазурик, О.Д. Остапюк та С.Д. Панишко проводили розкопки на городищі біля с. Новоугрузького Любомльського р-ну Волинської обл.⁷. Виявлення цієї пам'ятки поклало початок вивченню історії Угровського князівства Данила Галицького на основі аналізу археологічних джерел. Важливим етапом археологічного вивчення Угровська стало часткове розкриття залишків давньоруської мурованої вежі.

Археологічні дослідження на території Волинської області проводили експедиції Львівського історичного музею. У 1987–2001 рр. Волинська археологічна експедиція під керівництвом С.В. Терського вивчала пам'ятки сучасного Володимира-Волинського. У своїй монографії дослідник узагальнив результати

попередніх археологічних досліджень у місті. На основі зіставлення археологічних та писемних джерел С.В. Терський виділив та проаналізував етапи розвитку середньовічного Володимира, його духовну та матеріальну культуру⁸. Вивчення давнього центру Західного Побужжя показує складний шлях міста від поселенської агломерації до значного адміністративного центру Східної Європи.

Починаючи з 1988 р. і до 1998 р. археологічні дослідження на території міста Луцька спільно проводила Волинська археологічна експедиція Львівського історичного музею та Луцького державного історико-культурного заповідника під керівництвом С.В. Терського. Результати розкопок на території дитинця, Окольного міста, середмістя, посадів Помостичі та Панський город увійшли у книгу дослідника⁹. У цій роботі на основі отриманих археологічних джерел охарактеризовано матеріальну культуру та частково історію середньовічного Луцька, його топографію, матеріальну та духовну культуру жителів.

Важливе місце у краєзнавчому вивченні регіону займає діяльність історико-культурних заповідників, які часто проводили археологічні дослідження спільно з музеями краю. На території Волинської області їх функціонує два: у Луцьку – з 1985 р., у Володимирі-Волинському – з 2003 р. Серед експедицій Луцького державного історико-культурного заповідника, які вивчали пам'ятки давньоруського часу, були експедиції Б.Т. Сайчука

⁴ Панишко С. Д. Археологічні дослідження давньоруського Каменя // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Камінь-Каширський в історії Волині та України* : науковий збірник. Матеріали XX Волинської обласної науково-практичної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 15-й річниці Незалежності України, 810-й річниці першої писемної згадки м. Каменя-Каширського та 100-й річниці від дня народження українського літературознавця Євгена Шабліовського. Луцьк, 2006. Випуск 20. С. 14–19.

⁵ Фонди ВКМ. ДМ-28293. Мазурик Ю. М. Звіт Південно-Волинської розвідкової археологічної експедиції ВКМ за 1992 р., 107 с.

⁶ Кучинко М. Археологічні рятівні розкопки на Другому Любомльському городищі // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії*. Науковий збірник. Матеріали Міжнародної історико-краєзнавчої конференції, 24–25 жовтня 2017 року, м. Любомль. Луцьк, 2017. Випуск 63. С. 177–182.

⁷ Фонди ВКМ. ДМ-35802. Мазурик Ю.М., Панишко С.Д., Остапюк О.Д. Звіт про археологічні розкопки біля с. Новоугрузьке Любомльського району Волинської області в 1996 р. Любомль, 1997, 11 с.

Фонди ВКМ. КДФ-17750, КВ-77598. Мазурик Ю.М., Остапюк О.Д. Звіт про археологічні розкопки біля с. Новоугрузьке Любомльського району Волинської області в 1997 р. Луцьк–Любомль, 1998, 80 с.

Фонди ВКМ. КДФ-18200, КВ-80678. Мазурик Ю.М., Остапюк О.Д. Звіт про археологічні розкопки біля с. Новоугрузьке Любомльського району Волинської області в 1999 р. Луцьк–Любомль, 2000, 107 с.

⁸ Терський С.В. Княже місто Володимир: монографія. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2010. 320 с.

⁹ Терський С.В. Історія Луцька. Т. 1. Лучеськ X–XV ст.: монографія. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2007. 252 с.

та В.Ф. Семенюка, що проводили дослідження у Старому місті Луцька, на території Нижнього замку, на Гнідаві¹⁰. У 1996 р. та 1997 р. археологічне вивчення у Луцьку проводила експедиція Луцького державного історико-культурного заповідника під керівництвом М.М. Кучинка й Л.М. Воскобойник¹¹. Упродовж тривалого періоду у Володимирі та Луцьку працювала згадана вище Волинська археологічна експедиція Луцького державного історико-культурного заповідника та Львівського історичного музею під керівництвом С.В. Терського. Звіти цих археологічних досліджень зберігаються у фондах наукового архіву Інституту археології НАН України та Державного історико-культурного заповідника у м. Луцьку.

До археологічного вивчення регіону упродовж 1991–2016 рр. долучались викладачі та студенти. З 1992 р. у Волинському університеті імені Лесі Українки почала функціонувати кафедра археології під керівництвом М.М. Кучинка. Дослідником у цей період були проведені археологічні дослідження у Луцьку, Любомлі, Перемилі. Темою наукових зацікавлень М.М. Кучинка залишалось городище Вал поблизу с. Городища, результати вивчення якого були опубліковані у 1996 р.¹². Отримані впродовж одинадцяти польових сезонів матеріали дали змогу досліднику припустити, що городище є залишком замку, у якому мешкав сам землевласник або його намісник, слуги. М.М. Кучинко також указав, що це городище було засноване на незаселеному місці, йому не передувало раннє слов'янське посе-

лення¹³. У 1999 р. учений захистив докторську дисертацію на тему «Волинська земля в X – першій половині XIV ст.». У 2005 р. вийшла друком «Археологія Волині»¹⁴, що стала комплексним виданням з питань археології краю.

Археологічному вивченню краю упродовж 1991–2016 рр. сприяла діяльність кандидата історичних наук, доцента С.Д. Панишка, який після захисту кандидатської дисертації перейшов працювати з ВКМ у Волинський державний університет. Археолог провів археологічні дослідження на поселеннях і городищах давньоруського часу: у с. Арматнів, с. Човниця, с. Жидичин Ківерцівського р-ну, у с. Одереди Луцького р-ну, у с. Ветли Любешівського р-ну, у містах Камені-Каширському, Любомлі, Луцьку тощо.

Також до археологічного вивчення регіону долучалися і продовжують долучатися студенти історичного факультету (нині – факультету історії, політології та національної безпеки), які традиційно після завершення першого курсу проходять археологічну практику. Також, починаючи з 1977 р. і до сьогодні продовжує функціонувати Музей археології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Цінні джерела для вивчення археологічних пам'яток були здобуті у результаті експедицій, які проводив Д. Н. Козак у 1990-х рр. у селах Боратині, Городку Луцького р-ну Волинської обл.¹⁵. Результатами досліджень спільної експедиції Д.Н. Козака, М.М. Кучинка та В.В. Шкоропида стало виявлення на поселеннях ряду знахідок X–XIV ст.

¹⁰ Сайчук Б.Т. До питання про локалізацію церкви Іоанна Хрестителя на Луцькому Ринку // Велика Волинь : минуле і сучасне : матеріали III міжнародної конференції. Житомир, 1993. С. 146–147.

Фонди Державного історико-культурного заповідника у м. Луцьку. НА-427. Терський С., Семенюк В. Звіт про роботу Волинської археологічної експедиції у 1996 році (рятівні розкопки на території Старого міста Луцька та у Пересопниці). Луцьк–Львів, 1997, 72 с.

¹¹ Науковий архів Інституту археології НАН України. Фонд експедицій (звіти археологічних експедицій про розкопки та розвідки на території України). 1996/62. ф. е. 26108. Кучинко М. М., Воскобойник Л. М. Звіт про археологічні роботи в м. Луцьку (Старе місто) в 1996 році. Луцьк, 1997, 10 арк., 29 табл.

Фонди Державного історико-культурного заповідника у м. Луцьку. НА-443. Кучинко М. М., Воскобойник Л. М. Звіт про археологічні роботи в місті Луцьку (Старе місто) в 1997 р. (ділянки на розі вулиць Кафедральної і Данила Галицького та на розі вулиць Кафедральної і Драгоманова), 14 с., іл.

¹² Кучинко М.М. Давньоруське городище Вал в Надстир'ї. Луцьк: Видавництво Волинського державного університету «Вежа», 1996. 207 с.

¹³ Кучинко М.М. Давньоруське городище Вал в Надстир'ї. – Луцьк: Видавництво Волинського державного університету «Вежа», 1996. С. 199–200.

¹⁴ Кучинко М. Археологія Волині. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. 202 с.

¹⁵ Фонди ВКМ. ДМ-30418. Козак Д.Н., Шкоропида В.В. Науковий звіт археологічної експедиції за 1992 р. в с. Городок Луцького району. Луцьк, 1996, 11 с.

Козак Д.Н. Дослідження в Городку на Волині // Археологічні дослідження в Україні 1991 року. Луцьк: «Надстир'я», 1992. С. 35–36.

Важливі матеріали були отримані у результаті розвідок, які проводила Волинська експедиція Інституту суспільних наук АН УРСР під керівництвом В.Д. Гупало у 1990 р. та 1994 р. Був досліджений курганний могильник X–XI ст. біля с. Берестяне Ківерцівського р-ну Волинської обл. Його вивчення показало, що у волинських, як і у дреговицьких, древлянських похованнях, наявні елементи балтського поховального обряду¹⁶.

Новим явищем в археологічних дослідженнях на Волині в період після проголошення незалежності України стало використання результатів суцільного обстеження окремих територій для реконструкції їхніх поселенських структур у минулому. Обстеження Луцького району¹⁷ дало достатній матеріал для відтворення мережі сільських поселень у сільськогосподарській окрузі Луцька. Ці обстеження, що їх значно доповнив та розширив О. Є. Златогорський, стали основою для складання довідника «Пам'ятки археології Луцького району Волинської області» (у співавторстві з М.М. Кучинком)¹⁸.

На початку 2000-х рр. позитивним явищем стало створення Інститутом археології НАН України охоронних археологічних служб по областях України з метою попередження руйнуванню відомих та захисту ще не відкритих археологічних пам'яток. Збільшенню масштабів досліджень сприяло прийняття Закону України «Про охорону археологічної спадщини» від 19 березня 2004 р.

Відкриття нових пам'яток та продовження дослідження уже відомих на території Волинської області пов'язане з діяльністю Волинської філії державного підприємства «Охоронна археологічна служба України» (у 2002–2007 рр. під керівництвом В. В. Шкоропада, з 2008 р. – під керівництвом О. Є. Златогорського). У червні 2009 р. створено дочірнє підприємство «Волинські старожитності» (далі – ДП «Волинські старожитності»), що продовжувало справу Волинської філії ДП ОАСУ.

Починаючи з 2002 р. експедиція Волинської філії ДП ОАСУ проводить дослідження на багатошаровій пам'ятці у с. Рованці (урочище Гнідавська Гірка). У 2008 р. були продовжені археологічні дослідження у периферійних частинах м. Луцька: Гнідаві¹⁹ та Яровиці²⁰. Під час дослідження приміського району Яровиця були здобуті важливі археологічні джерела для вивчення поселенської структури Луцька. Розкопки на території урочища Гнідавська Гірка підтвердили багатошаровий характер пам'ятки. У 2009 р. експедиція продовжила свої багаторічні дослідження на території багатошарового поселення урочища «Гнідавська Гірка» на південно-західній околиці села²¹.

Археологічні дослідження Волинська філія ДП ОАСУ проводила в Луцьку. Так, у 2006 р. дослідження відбулись по вулиці Кафедральній, 23. Здобуті матеріали дали значну інформацію щодо розвитку матеріальної та духовної культури міста XII–XVII ст., будівництва оборонної стіни Луцького Окольного замку²².

¹⁶ Гупало В. Дослідження курганного могильника в урочищі Майдан біля села Берестяне // *Materiały i sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego*. Rzeszyw, 1996. Т. XVIII. С. 127.

¹⁷ Конопля В., Івановський В. Нові пам'ятки археології Надстир'я (Луцький район). Львів: Історичний музей, 1997. 142 с.

¹⁸ Кучинко М.М., Златогорський О.Є. Пам'ятки археології Луцького району Волинської області. Луцьк: Волинські старожитності, 2010. 280 с.

¹⁹ Фонди ВКМ. КДФ-20948, КВ-91928. Златогорський О. Є. Звіт про результати археологічних досліджень на багатошаровому поселенні в урочищі «Гнідавська Гірка» (с. Рованці Луцького р-ну), 2008 р., 66 с.

Златогорський О. Є., Панишко С.Д. Дослідження у Луцьку на вул. Гнідавській // *Археологічні дослідження в Україні 2008 р.* – Київ: ІА НАН України, 2009. С. 70–71.

²⁰ Златогорський О.Є., Баюк В.Г. Рятівні дослідження у м. Луцьку на Яровиці у 2008 р. // *Археологічні дослідження в Україні 2008 р.* – Київ: ІА НАН України, 2009. С. 64–66.

²¹ Златогорський О.Є., Бардецький А.Б. Дослідження багатошарового поселення в уроч. Гнідавська Гірка 2009 р. // *Археологічні дослідження в Україні 2009 р.* Київ: ІА НАН України, 2010. С. 145–148.

²² Науковий архів Інституту археології НАН України. Фонд експедицій (звіти археологічних експедицій про розкопки та розвідки на території України). 2006/261. ф. е. 29032. Шкоропад В. В. Звіт про рятівні археологічні дослідження на території державного історико-культурного заповідника м. Луцька по вул. Кафедральній, 23, 7 с., 7 рис., 20 фото, 4 креслення.

Шкоропад В. В., Златогорський О. Є., Баюк В. Г. Про рятівні археологічні дослідження на території ДКЗ м. Луцьк по вул. Кафедральній, 23 у 2006 році // *Старий Луцьк: науково-інформаційний збірник*. Луцьк, 2008. Випуск IV. 216 с. С. 89–97.

У 2007 р. охоронні археологічні дослідження були проведені у центрі м. Луцька по проспекту Волі, 4а²³.

У 2008 р. експедиція Волинської філії ДП ОАСУ проводила археологічні дослідження у м. Любомль в городищі «Фосія» у зв'язку з будівництвом торгового павільйону. Встановлено, що у районі вул. Чапаєва наявний шар XIV–XV ст., а шар XIII ст. тут відображений слабо²⁴.

Також у 2008 р. стаціонарні археологічні роботи проводились у с. Жидичин Ківерцівського р-ну Волинської обл., де було виявлено колекцію керамічних сопел²⁵. Дослідження посаду літописного городища Жидичин продовжувалось також у 2009 р.²⁶.

У 2009 р. археологічні дослідження проводились на території с. Полонка Луцького р-ну Волинської обл.²⁷. Роботи на території багаточислового поселення були продовжені у 2011–2012 рр. Зокрема, у 2012 р. Луцькою рятівною експедицією було здобуто скарб празьких грошей²⁸.

У 2009 р. дослідження проводились на території окольного міста середньовічного Володимира по вулиці Ковельська, 1²⁹.

У польовий сезон 2009 р. експедицією ДП «Волинські старожитності» було проведено археологічні розвідки на території городища пері-

оду Київської Русі X–XIV ст. у с. Борисковичі Горохівського р-ну³⁰ та у с. Гораймівка Маневицького р-ну, де були виявлені поселення Київської Русі, що існували у період упродовж X–XIII ст.³¹.

У 2009–2010 рр. на території Волині працювали такі експедиції: Волинська, Любомльська, Луцька міська, Луцька рятівна, Ковельська, Володимир-Волинська, Маневицька, Стобихівська, Рованцівська-1, Рованцівська-2, Гіркополонківська, Яровицька, Сокольська, Шепельська, Камінь-Каширська, Локачинська. Упродовж 2009–2010 рр. експедицією ДП «Волинські старожитності» було двічі обстежено давньоруське городище XII–XIV ст. у селищі Ратне. Матеріали дали додаткову інформацію про освоєність регіону у середньовічний період. Найцікавішою знахідкою була ранньослов'янська кераміка, знайдена на городищі³².

У 2009–2010 рр. експедиція ДП «Волинські старожитності» провела рятівні дослідження у селищі Шацьк Волинської обл. на території багаточислового поселення та давньоруського городища (урочище «Сад»). Ці роботи були продовжені. Результати вивчення урочища «Сад» дозволили локалізувати цю пам'ятку із літописним містом «Рай»³³.

У 2010 р. дослідження проводились на пам'ятках у м. Луцьк, с. Крупа, с. Жидичин. Також

²³ Шкоропад В.В., Баюк В.Г. Охоронні археологічні дослідження в центрі міста Луцьк // Археологічні дослідження в Україні 2006–2007. Київ, 2007. С. 360–362.

²⁴ Фонди ВКМ. КДФ-20933, КВ-91777. Златогорський О. Є. Звіт про результати археологічних досліджень окольного міста давньоруського Любомля 2008 р., 108 с.

Златогорський О.Є., Панишко С.Д. Дослідження давньоруського Любомля // Археологічні дослідження в Україні 2008 р. Київ: ІА НАН України, 2009. С. 67–69.

²⁵ Златогорський О.Є., Панишко С.Д., Баюк В.Г. Унікальна колекція керамічних сопел з Жидичина // Археологічні дослідження в Україні 2008 р. Київ: ІА НАН України, 2009. С. 72–74.

²⁶ Златогорський О.Є., Баюк В.Г. Дослідження посаду літописного городища Жидичин у 2009 р. // Археологічні дослідження в Україні 2009 р. Київ: ІА НАН України, 2010. С. 151–152.

²⁷ Златогорський О.Є., Баюк В.Г. Дослідження багаточислової пам'ятки в с. Полонка Луцького р-ну Волинської обл. // Археологічні дослідження в Україні 2009 р. – Київ: ІА НАН України, 2010. – С. 149–150.

²⁸ Златогорський О.Є., Ваиета М.П. Результати досліджень в с. Полонка Луцького р-ну // Археологічні дослідження в Україні 2012. Київ, 2013. С. 131.

²⁹ Златогорський О.Є., Панишко С.Д. Дослідження у м. Володимир-Волинський у 2009 р. // Археологічні дослідження в Україні 2009 р. Київ: ІА НАН України, 2010. С. 155–156.

³⁰ Баюк В. Розвідка заплавної поселення біля городища Борисковичі // Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. асп. і студ. У 2 т. Т. 1. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. С. 50–51.

³¹ Охріменко Г.В., Ваиета М.П. Розвідки у с. Гораймівка Волинської обл. у 2009 р. // Археологічні дослідження в Україні 2009 р. Київ: ІА НАН України, 2010. С. 314–315.

³² Златогорський О., Дем'янчук Д. Розвідки на городищі у селищі Ратне // Середньовічні міста Полісся: Тези доповідей міжнародної наукової археологічної конференції. Київ–Олевськ, 2011. С. 24.

³³ Златогорський О.Є., Демедюк С.В. Рятівні дослідження у селищі Шацьк на Волині 2009-2010 рр. // Археологічні дослідження в Україні 2010 р. Київ–Полтава, 2011. С. 133.

у 2010 р. працювала Шепельська рятівна археологічна експедиція ДП «Волинські старожитності». Вона проводила стаціонарні дослідження західної частини посаду городища Шеполь, яке розташоване в околиці села Шепель Луцького р-ну³⁴.

У 2010–2011 рр. експедиція ДП «Волинські старожитності» провела розвідки на території центральних районів Волинської обл. (Луцького, Горохівського, Ківерцівського, Рожищенського)³⁵, західних районів (Володимир-Волинського, Іванічівського та Локачинського)³⁶ та північно-західних районів (Шацького, Любомльського, Турійського, Старовижівського)³⁷. У 2010 р. роботи проводились також на території поліських районів Волинської обл. (Ковельського, Ратнівського, Камінь-Каширського, Любешівського, Маневицького)³⁸.

У 2010 р. були проведені дослідження на багат шаровому поселенні на північній околиці Луцька – Вишкові та на Усичівському комплексі давньоруського часу³⁹. За низкою ознак Усичівське городище подібне до городищ-сховищ Х–ХІ ст.⁴⁰.

У 2011 р. були проведені дослідження на східних околицях м. Луцька у зв'язку з приватною за-

будовою. Роботи проводились також у селах Жидичин, Липляни Ківерцівського р-ну, Крупа та Підгайці Луцького р-ну⁴¹. На останньому виявили торгіву плумбу-медальйон. Фактично за два роки 2010–2011 рр. експедицією ДП «Волинські старожитності» було досліджено три ймовірних митних пункти: у Шепелі, Крупі та Богущівці. Це практично новий напрямок археологічних досліджень.

У 2011–2012 рр. Луцька рятівна археологічна експедиція ДП «Волинські старожитності» проводила розвідкові дослідження на городищі та прилеглому поселенні в околицях села Городище І Луцького р-ну. Виявлені джерела доповнюють відомості про давньоруську фортифікацію та системи розселення в басейні річки Черногузка середньовічного періоду⁴².

Також у 2011 р. матеріали давньоруського періоду та литовсько-польської доби були виявлені у Володимирі-Волинському на території городища, Зимному, Луцьку, Рованцях, Букові, Богущівці, Жидичині, Шацьку в урочищі Сад, Світязі, Любомлі⁴³.

У 2012 р. експедиція ДП «Волинські старожитності» проводила дослідження на території посаду літописного Володимира в урочищі

³⁴ *Баюк В.Г.* Дослідження багат шарового селища біля с. Шепель // Археологічні дослідження в Україні 2010 р. – Київ–Полтава, 2011. С. 28.

Баюк В.Г. Дослідження посаду давньоруського Шеполя // Археологічні дослідження в Україні 2010 р. Київ–Полтава, 2011. С. 30–31.

³⁵ *Златогорський О.Є., Баюк В.Г.* Розвідки на території центральних районів Волинської обл. // Археологічні дослідження в Україні 2011. Луцьк: Волинські старожитності, 2012. С. 178–179.

³⁶ *Златогорський О.Є., Панишко С.Д.* Розвідки та наукова експертиза на території західних районів Волинської обл. // Археологічні дослідження в Україні 2010 р. Київ–Полтава, 2011. С. 136.

³⁷ *Златогорський О.Є., Демедюк С.В.* Розвідки та наукова експертиза на території Північно-Західної Волині // Археологічні дослідження в Україні 2010 р. – Київ–Полтава, 2011. С. 132.

Демедюк С.В., Бардецький А.Б. Розвідки на території Північно-Західної Волині // Археологічні дослідження в Україні 2011. Луцьк: Волинські старожитності, 2012. С. 168–170.

³⁸ *Златогорський О.Є., Дем'янчук Д.Г.* Розвідки та наукова експертиза на території Ковельського та Ратнівського р-нів Волинської обл. // Археологічні дослідження в Україні 2010 р. Київ–Полтава, 2011. С. 134.

Златогорський О.Є., Охріменко Г.В. Розвідки та наукова експертиза на території Волинського Полісся // Археологічні дослідження в Україні 2010 р. Київ–Полтава, 2011. С. 135.

³⁹ *Златогорський О.Є., Панишко С.Д.* Дослідження Усичівського комплексу давньоруського часу // Археологічні дослідження в Україні – 2010. – Київ–Полтава, 2011. С. 137–138.

⁴⁰ *Златогорський О.Є., Панишко С.Д.* Дослідження Усичівського комплексу давньоруського часу // Археологічні дослідження в Україні – 2010. Київ–Полтава, 2011. С. 138.

⁴¹ *Златогорський О.Є., Баюк В.Г.* Дослідження на східних околицях Луцька // Археологічні дослідження в Україні 2011. Луцьк: Волинські старожитності, 2012. С. 176–177.

⁴² *Баюк В.* Археологічний комплекс давньоруського часу біля с. Городища-1 Луцького району // Літопис Волині. 2013. Чис. 12. С. 5–12.

⁴³ *Златогорський О.* Дослідження 2011 р. на території Волинської та Рівненської областей // Sprawozdania i Komunikaty Materiały i Sprawozdania. Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego. – Tom XXXIII. – Rzeszów 2012. С. 449–468.

Апостольщина⁴⁴ та на подвір'ї Жидичинського Свято-Миколаївського монастиря⁴⁵.

У 2012 р. експедицією ДП «Волинські старожитності» було виявлено залишки монастирської обителі на околиці села Мала Осниця⁴⁶. Це був перший родовий монастир князів Чорторийських. За кошти ДП «Волинські старожитності» на місці монастиря встановлено охоронний знак.

Під час розвідок 2013 р. було виявлено поселення давньоруського часу другої половини XII ст. у смт. Олика. Цього року розвідова траншея була закладена у м. Володимирі-Волинському на межі урочища Апостольщина, де було виявлено споруду округлої форми кінця XII–XIII ст., фрагменти печини та кераміки кінця XII–XIII ст.⁴⁷.

Упродовж 2012–2015 рр. спільною експедицією ДП «Волинські старожитності» та ВКМ проводилися дослідження на території Луцького державного історико-культурного заповідника «Старий Луцьк»⁴⁸.

У 2015 р. у березі р. Стиру поблизу с. Старосілля виявлено унікальний човен, датований у межах 1300–1410 рр.⁴⁹. Його загальна довжина становить 12,2 м. Човен видовбано з цільного стовбура діаметром до 1,15 м, висота від днища до верхнього краю борта у середньому 0,95 м⁵⁰.

В 2016 р. експедицією ВКМ були проведені розвідки поблизу с. Буяни Луцького р-ну⁵¹.

Хід та результати археологічних досліджень на Волині упродовж 1991–2016 рр. опубліковані

у монографіях, підручниках, посібниках, збірниках матеріалів Польового комітету Інституту археології НАН України «Археологічні дослідження в Україні», наукових збірниках матеріалів конференцій «Минуле і сучасне Волині та Полісся», науково-інформаційних збірниках «Старий Луцьк».

Таким чином, хід та результати археологічних досліджень на Волині періоду 1991–2016 рр. відіграють значну роль у вивченні краю та засвідчують значний обсяг польових робіт, розширюють пізнавальний потенціал краєзнавства. На особливу увагу заслуговують науковці, зусиллями яких здійснювалось археологічне вивчення регіону. У цей період значна увага приділялась дослідженню міст Волині – Володимира, Лучеська. У 2000-х рр. дослідження археологічних пам'яток значною мірою відбувалося за активної діяльності ДП «Волинські старожитності». Було відкрито ряд нових археологічних пам'яток на території Волинської області. Матеріали археологічних експедицій цього періоду поповнили фонди Волинського краєзнавчого музею, Володимир-Волинського історичного музею, Любомльського краєзнавчого музею, Луцького історико-культурного заповідника та ін. Завдяки археологічним дослідженням періоду 1991–2016 рр. до наукового обігу було введено чимало нових археологічних джерел, що дало можливість розширити джерельну базу для вивчення історії регіону.

⁴⁴ *Златогорський О. Є., Вашета М. П.* Рятівні дослідження в уроч. Апостольщина м. Володимир-Волинський // Археологічні дослідження в Україні 2012. Київ, 2013. С. 132.

⁴⁵ *Баюк В.Г.* Дослідження подвір'я Жидичинського монастиря // Археологічні дослідження в Україні 2012. Київ, 2013. С. 124.

⁴⁶ *Златогорський О.Є., Вашета М.П., Чоп'юк В.В.* Розвідка в с. Мала Осниця Маневицького р-ну // Археологічні дослідження в Україні 2012. Київ, 2013. С. 133.

⁴⁷ *Златогорський О.Є.* Розвідки та дослідження на Волині // Археологічні дослідження в Україні 2013. Київ, 2014. С. 105–106.

⁴⁸ *Баюк В.Г.* Роботи на території Державного історико-культурного заповідника у м. Луцьку // Археологічні дослідження в Україні 2013. Київ, 2014. С. 101–102.

Вашета М.П. Дослідження у Луцьку на вул. Кафедральній, 13 // Археологічні дослідження в Україні 2013. Київ, 2014. С. 102–103.

Баюк В.Г. Дослідження на території історико-культурного заповідника у м. Луцьку // Археологічні дослідження в Україні 2014. Київ, 2015. С. 23–24.

Баюк В. Г. Археологічні роботи в Державному історико-культурному заповіднику м. Луцька // Археологічні дослідження в Україні 2015. Київ, 2016. С. 17–18.

⁴⁹ *Мазурик Ю.М., Хомич П.М.* Знахідка човна-довбанки на річці Стир на Волині // Археологічні дослідження в Україні 2015. – Київ : Стародавній Світ, 2016. С. 23–24.

⁵⁰ *Мазурик Ю.М., Хомич П.М.* Знахідка човна-довбанки на річці Стир на Волині // Археологічні дослідження в Україні 2015. Київ : Стародавній Світ, 2016. С. 23

⁵¹ *Верба Т. В.* Розвідки у верхній течії р. Серни // Археологічні дослідження в Україні 2016. – Київ, 2018. С. 15–16.

References

- Baiuk V. (2013). Arkheolohichnyj kompleks davn'orus'koho chasu bilia s. Horodyscha-1 Luts'koho rajonu. *Litopys Volyni*, Chys. 12, 5–12. [in Ukrainian].
- Baiuk V. H. (2015). Arkheolohichni roboty v Derzhavnomu istoryko-kul'turnomu zapovidnyku m. Luts'ka. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2015*. Kyiv, 2016, 17–18. [in Ukrainian].
- Baiuk V. H. (2011). Doslidzhennia bahatosharovoho selyscha bilia s. Shepel' // *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2010 r.* Kyiv–Poltava, 28. [in Ukrainian].
- Baiuk V. H. (2015). Doslidzhennia na terytorii istoryko-kul'turnoho zapovidnyka u m. Luts'ku. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2014*, 23–24. [in Ukrainian].
- Baiuk V. H. (2013). Doslidzhennia podvir'ia Zhydychyns'koho monastyria. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2012*, 124. [in Ukrainian].
- Baiuk V. H. (2011). Doslidzhennia posadu davn'orus'koho Shepoli. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2010 r.*, 30–31. [in Ukrainian].
- Baiuk V. H. (2014). Roboty na terytorii Derzhavnoho istoryko-kul'turnoho zapovidnyka u m. Luts'ku. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2013*, 101–102. [in Ukrainian].
- Baiuk V. (2010). Rozvidka zaplavnoho poselennia bilia horodyscha Boryskovychi. *Volyn' ochyma molodykh naukovtsiv: mynule, suchasne, majbutnie: materialy IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf. asp. i stud. U 2 t. T. 1.* (pp. 50–51.). Luts'k: Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainky. [in Ukrainian].
- Vasheta M. P. (2014). Doslidzhennia u Luts'ku na vul. Kafedral'nij, 13. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2013*, 102–103. [in Ukrainian].
- Verba T. V. (2018). Rozvidky u verkhnij techii r. Serny. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2016*, 15–16. [in Ukrainian].
- Hupalo V. (1996). Doslidzhennia kurhannoho mohyl'nyka v urochyschi Majdan bilia sela Berestiane. *Materialy i sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego*, 113–129. [in Ukrainian].
- Demediuk S. V., Bardets'kyj A. B. (2012). Rozvidky na terytorii Pivnichno-Zakhidnoi Volyni. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2011*, 168–170. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Baiuk V. H. (2012). Doslidzhennia na skhidnykh okolytsiakh Luts'ka. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2011*, 176–177. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Baiuk V. H. (2012). Rozvidky na terytorii tsentral'nykh rajoniv Volyns'koi obl. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2011*. – Luts'k: Volyns'ki starozhytnosti, 2012. – S. 178–179. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Dem'ianchuk D. H. (2011). Rozvidky ta naukova ekspertyza na terytorii Kovel's'koho ta Ratnens'koho r-niv Volyns'koi obl. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2010 r.*, 134. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Demediuk S. V. (2011). Rozvidky ta naukova ekspertyza na terytorii Pivnichno-Zakhidnoi Volyni. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2010 r.*, 132. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Demediuk S. V. (2011). Riativni doslidzhennia u selyschi Shats'k na Volyni 2009-2010 rr. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2010 r.*, 133. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Okhrimenko H. V. (2011). Rozvidky ta naukova ekspertyza na terytorii Volyns'koho Polissia. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2010 r.*, 135. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Panyshko S. D. (2011). Doslidzhennia Usychiv's'koho kompleksu davn'orus'koho chasu // *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini – 2010*, 137–138. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Panyshko S. D. (2011). Rozvidky ta naukova ekspertyza na terytorii zakhidnykh rajoniv Volyns'koi obl. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2010 r.*, 136. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. (2012). Doslidzhennia 2011 r. na terytorii Volyns'koi ta Rivnens'koi oblastej. *Sprawozdania i Komunikaty Materiały i Sprawozdania. Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego*, Tom XXXIII, 449–468. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye. (2014). Rozvidky ta doslidzhennia na Volyni. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2013*, 105–106. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Bardets'kyj A. B. (2010). Doslidzhennia bahatosharovoho poselennia v uroch. Hnidavs'ka Hirka 2009 r. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2009 r.*, 145–148. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Baiuk V. H. (2010). Doslidzhennia bahatosharovoi pam'iatky v s. Polonka Luts'koho r-nu Volyns'koi obl. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2009 r.*, 149–150. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Baiuk V. H. (2010). Doslidzhennia posadu litopysnoho horodyscha Zhydychyn u 2009 r. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2009 r.*, 151–152. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Baiuk V. H. (2009). Riativni doslidzhennia u m. Luts'ku na Yarovytsi u 2008 r. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2008 r.*, 64–66. [in Ukrainian].

- Zlatohors'kyj O. Ye., Vasheta M. P. (2013). Rezul'taty doslidzhen' v s. Polonka Luts'koho r-nu. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2012*, 131. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Vasheta M. P., Chop'iuk V. V. (2013). Rozvidka v s. Mala Osnytsia Manevyts'koho r-nu. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2012*, 133. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Panyshko S. D. (2009). Doslidzhennia davn'orus'koho Liubomia. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2008 r.*, 2009, 67–69. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Panyshko S. D. (2009). Doslidzhennia u Luts'ku na vul. Hnidavs'kij. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2008 r.*, 70–71. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Panyshko S. D. (2010). Doslidzhennia u m. Volodymyr-Volyns'kyj u 2009 r. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2009 r.*, 155–156. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Panyshko S. D., Baiuk V. H. (2009). Unikal'na kolektsiia keramichnykh sopol z Zhydychna. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2008 r.*, 72–74. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O., Dem'ianchuk D. (2011). Rozvidky na horodyschi u selyschi Ratne. *Seredn'ovichni mista Polissia: Tezy dopovidej mizhnarodnoi naukovoï arkheolohichnoi konferentsii* (pp. 24). Kyiv–Olevs'k. [in Ukrainian].
- Zlatohors'kyj O. Ye., Vasheta M. P. (2013). Riativni doslidzhennia v uroch. Apostol'schyna m. Volodymyr-Volyns'kyj. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2012*, 132. [in Ukrainian].
- Kozak D. N. (1992). Doslidzhennia v Horodku na Volyni. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 1991 roku*, 35–36. [in Ukrainian].
- Konoplia V., Ivanovs'kyj V. (1997). *Novi pam'iatky arkheolohii Nadstyr'ia (Luts'kyj rajon)*. L'viv: Istorychnyj muzej, 142 s. [in Ukrainian].
- Konoplia V., Oprysk V. (2012). Rozvidkovi roboty v basejni Styru // *Volyno-podil's'ki arkheolohichni studii*, Vypusk III, 17. [in Ukrainian].
- Kuchinko M. M. (1996). *Davn'orus'ke horodysche Val v Nadstyr'i*. Luts'k: Vydavnytstvo Volyns'koho derzhavnogo universytetu «Vezha», 207 s. [in Ukrainian].
- Kuchynko M. (2017). Arkheolohichni riativni rozkopky na Druhomu Liuboml's'komu horodyschi // *Mynule i suchasne Volyni ta Polissia. Liuboml' ta Liuboml'schyna v ukrains'kij ta ievropejs'kij istorii. Naukovyj zbirnyk. Materialy Mizhnarodnoi istoryko-kraieznavchoi konferentsii*, 24–25 zhovtnia 2017 roku, m. Liuboml' (pp. 177–182.), Vypusk 63. [in Ukrainian].
- Kuchynko M. (2005). *Arkheolohiia Volyni. Luts'k: Volyns'ka oblasna drukarnia*, 2005, 202 s. [in Ukrainian].
- Kuchynko M. M., Zlatohors'kyj O. Ye. (2010). *Pam'iatky arkheolohii Luts'koho rajonu Volyns'koi oblasti*. Luts'k: Volyns'ki starozhytnosti, 280 s. [in Ukrainian].
- Mazuryk Yu. M., Khomych P. M. (2016). Znakhidka chovna-dovbanky na richtsi Styr na Volyni. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2015*, 22–24. [in Ukrainian].
- Okhrimenko H. V., Vasheta M. P. (2010). Rozvidky u s. Horajmivka Volyns'koi obl. u 2009 r. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2009 r.*, 314–315. [in Ukrainian].
- Panyshko S. D. (2006). Arkheolohichni doslidzhennia davn'orus'koho Kamenia. *Mynule i suchasne Volyni ta Polissia. Kamin'-Kashyrs'kyj v istorii Volyni ta Ukrainy : naukovyj zbirnyk. Materialy KhKh Volyns'koi oblasnoi nauково-praktychnoi istoryko-kraieznavchoi konferentsii, prysviachenoï 15-j richnytsi Nezalezhnosti Ukrainy, 810-j richnytsi pershoï pysemnoi zghadky m. Kamenia-Kashyrs'koho ta 100-j richnytsi vid dnia narodzhennia ukrains'koho literaturoznavtsia Yevhena Shabliovs'koho*. Luts'k, Vypusk 20, 14–19. [in Ukrainian].
- Panyshko S. (2011). Stizhkovi horodyscha Volyni. *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni*. L'viv, 2011. Vyp. 15, 329–337. [in Ukrainian].
- Sajchuk B. T. (1993). Do pytannia pro lokalizatsiiu tserkvy Ioanna Khrestytelia na Luts'komu Rynku. *Velyka Volyn' : mynule i suchasne: materialy III mizhnarodnoi konferentsii*. Zhytomyr, 1993, 146–147. [in Ukrainian].
- Ters'kyj S. V. (2007). Istorii Luts'ka. T. 1. Luches'k Kh–KhV st.: monohrafiia. L'viv: Vyd-vo Nats. un-tu «L'vivs'ka politekhnik», 252 s. [in Ukrainian].
- Ters'kyj S. V. (2010) *Kniazhe misto Volodymyr: monohrafiia*. L'viv: Vyd-vo Nats. un-tu «L'vivs'ka politekhnik», 320 s. [in Ukrainian].
- Shkoropad V. V., Baiuk V. H. (2007). Okhoronni arkheolohichni doslidzhennia v tsentri mista Luts'k. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2006–2007*, 360–362. [in Ukrainian].
- Shkoropad V. V., Zlatohors'kyj O. Ye., Baiuk V. H. (2008). Pro riativni arkheolohichni doslidzhennia na terytorii DIKZ m. Luts'k po vul. Kafedral'nij, 23 u 2006 rotsi. *Staryj Luts'k: nauково-informatsijnyj zbirnyk*, Vypusk IV, 89–97. [in Ukrainian].